

20  GADI

kopā

Pirms 20 gadiem Eiropas Savienībā iestājās
Čehija, Igaunija, Kipra, Latvija, Lietuva, Malta,
Polija, Slovākija, Slovēnija un Ungārija



20 gadi kopā - Pirms 20 gadiem Eiropas Savienībā iestājās Čehija, Igaunija, Kipra, Latvija, Lietuva, Malta, Polija, Slovākija, Slovēnija un Ungārija

Eiropas Komisija
Komunikācijas ģenerāldirektorāts
1049 Brisele
BEĻĢIJA

PDF ISBN 978-92-68-14739-9 doi:10.2775/922281 NA-09-24-244-LV-N

Eiropas Komisija nav atbildīga par jebkādām šīs publikācijas atkalizmantošanas sekām.

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024



© Eiropas Savienība, 2024

Komisijas dokumentu atkalizmantošanas noteikumi ir izklāstīti Komisijas 2011. gada 12. decembra Lēmumā 2011/833/ES par Komisijas dokumentu atkalizmantošanu (OV L 330, 14.12.2011., 39. lpp., *ELI*: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>). Ja vien nav norādīts citādi, šo dokumentu atkalizmantot atļauts ar *Creative Commons Attribution 4.0 International* (CC BY 4.0) licenci (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Tas nozīmē, ka ir atļauta atkalizmantošana ar pienācīgu atsaukšanos uz dokumentu un norādēm uz grozījumiem.

Tādu elementu izmantošanai vai reproducēšanai, kuri nepieder Eiropas Savienībai, var būt jāsaņem atļauja tieši no attiecīgajiem tiesību turētājiem.

FOTOATTĒLU AUTORTIESĪBAS

Visi attēli © Eiropas Savienība, ja vien nav norādīts citādi.



Saturs

Plašākas iespējas iedzīvotājiem un labāka dzīves kvalitāte	4
Izaugsme, jaunas darbvietas un labklājība	6
Eiropas rūpniecības un svarīgu nozaru konkurētspējas palielināšana	8
Investīcijas mūsu Savienībā	10
Panākumi inovācijā un pētniecībā	12
Solidarizēšanās	13
Eiropas lomas stiprināšana pasaulē	15

Pirms 20 gadiem mūsu Eiropas ģimene kļuva lielāka. 2004. gada 1. maijā Čehijas, Igaunijas, Kipras, Latvijas, Lietuvas, Maltas, Polijas, Slovākijas, Slovēnijas un Ungārijas iedzīvotāji kļuva par ES pilsoņiem. Vienā dienā mūsu Savienība kļuva par varenāku politisku, ekonomisku un kultūras vienību, kas sniedzas no Tallinas līdz Lisabonai, no Valletas līdz Stokholmai un no Dublinas līdz Nikosijai. Bulgārijas, Rumānijas un Horvātijas pievienošanās dažus gadus vēlāk ir padarījusi mūsu Savienību vēl stiprāku.

Pārmaiņu temps Eiropas Savienībā pēdējo divdesmit gadu laikā ir bijis ievērojams. Nu jau plašākā Eiropas Savienībā 450 miljoni eiropiešu ir izmantojuši pārvietošanās brīvības sniegtās iespējas. Ir nostiprinātas pilsoņu tiesības un brīvības. Neraugoties uz problēmām, ar ko reizēm ir nācies saskarties, ir nostiprināta demokrātija un tiesiskums. Ir pieaugušas iespējas gan iedzīvotājiem, gan uzņēmumiem.

Līdz ar 2004. gada nozīmīgo paplašināšanos ES ir kļuvusi par vienu no pasaulē lielākajiem vienotajiem tirgiem. Mēs esam pieredzējuši izaugsmi un labklājību. Pateicoties ES investīcijām un fondiem, pēdējo 20 gadu laikā 27 dalībvalstīs ir izbūvēta kontinenta mēroga moderna infrastruktūra un izveidoti jauni savienojumi. Arvien vairāk inovāciju, publisko un privāto investīciju, preču, pakalpojumu, kapitāla brīva aprīte un personu brīva pārvietošanās, augstāki standarti un plašākas iespējas – tas ir liels ieguvums visai Eiropas sabiedrībai.

Taču ne vienmēr tas ir bijis vienkārši. Jaunajām dalībvalstīm bija jāpielāgojas jaunajiem noteikumiem visās nozarēs. Lai gan šīs valstis guva labumu no plašākām iespējām un piekļuves lielākam tirgum, tām tomēr nācās tikt galā ar pieaugošo konkurenci. Arī dažām nozarēm jau esošajās dalībvalstīs bija jāpielāgojas. Šajā ziņā Eiropas Savienība ir labi sagatavota, lai nodrošinātu taisnīgumu un atvieglotu šīs pārmaiņas. Dažādi fondi un atbalsta instrumenti, tostarp kohēzijas fondi, ir palīdzējuši nodrošināt, ka neviens netiek atstāts novārtā.

Paplašināšanās ir bijis veiksmes stāsts. Tā ir palīdzējusi dalībvalstīm labāk risināt Eiropas un pasaules mēroga problēmas. Lai gan finanšu krīze, Covid-19 pandēmija, Krievijas agresija pret Ukrainu un nesens karš Tuvajos Austrumos dažkārt ir pārbaudījuši ES vienotību, mūsu paplašinātā Savienība vienmēr ir spējusi reaģēt un sasniegt rezultātus.

Kopā ar 10 dalībvalstīm, kuras pievienojās pirms divām desmitgadēm, ES šodien ir spēcīgāka, un visās šajās valstīs situācija ir uzlabojusies, pateicoties dalībai ES.



Saskaņā ar Eirobarometra aptauju vidēji **79 % iedzīvotāju, kas dzīvo dalībvalstīs, kuras Savienībai pievienojās pirms 20 gadiem, uzskata, ka viņu valsts ir guvusi labumu no dalības ES.**

Tāpat 70 % pilsoņu no 15 valstīm, kas tolaik jau bija ES dalībvalstis, uzskata, ka dalība ES ir bijusi labvēlīga (salīdzinājumā ar 53 % 2004. gadā).



Plašākas iespējas iedzīvotājiem un labāka dzīves kvalitāte

Pēc paplašināšanās visu dalībvalstu pilsoņiem ir plašākas iespējas studēt un strādāt visā Eiropas Savienībā. Kopš 2004. gada vairāk nekā 2,7 miljoni cilvēku no minētajām 10 valstīm ir izmantojuši iespēju mācīties un mācīt ārvalstīs. Tajā pašā laikā, pateicoties programmai "Erasmus+", vairāk nekā 600 000 jauniešu no citām ES valstīm ir studējuši šo 10 valstu universitātēs.

No 10 dalībvalstīm, kas pievienojās 2004. gadā, deviņas pilnībā ietilpst Šengenas zonā, kas ir pasaulē lielākā brīvās ceļošanas zona, kura garantē netraucētu un drošu ceļošanu. Turpinās darbs, lai Kipru integrētu Šengenas zonā, vienlaikus ņemot vērā tās īpašos apstākļus.

Tajā pašā laikā dalībvalstis ir efektīvāk sadarbojušās, lai apkarotu pārrobežu noziedzību; šo sadarbību veicinājuši kopīgi noteikumi, operatīvā sadarbība un ES atbalsts. Tas ir palīdzējis apkarot, piemēram, narkotiku tirdzniecību, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un noziedzību tiešsaistē.

Pēdējo 20 gadu laikā Eiropas Savienība ir arī guvusi ievērojamus panākumus sociālo tiesību, veselības un vides aizsardzības, atkritumu

apsaimniekošanas, patērētāju tiesību un produktu drošuma jomā, palīdzot uzlabot cilvēku dzīves vispārējo kvalitāti. Desmit valstis, kas pievienojās 2004. gadā, ir ne tikai guvušas labumu no šiem augstākajiem standartiem, bet arī palīdzējušas tos veidot. Tagad daba ir labāk aizsargāta, pilsētās ir tīrāks gaiss un privātums ir aizsargāts visā Savienībā.





Kopš 2004. gada **vairāk nekā 2,7 miljoni jauniešu no šīm 10 dalībvalstīm ir piedalījušies programmā "Erasmus+"**.



Kopš pievienošanās ES minētās 10 dalībvalstīs ir palielinājušas sadzīves atkritumu pārstrādi. No 2004. līdz 2022. gadam Slovēnija, Lietuva, Slovēnija un Latvija citu valstu vidū **ziņoja par reciklēšanas rādītāju pieaugumu par vairāk nekā 40 procentpunktiem.**



20 gadu laikā vidējais **paredzamais mūža ilgums** 2004. gada paplašināšanās procesā iesaistītajās valstīs ir pieaudzis **no 75 līdz 79 gadiem**, gandrīz sasniedzot **ES-27 vidējo rādītāju – 81 gadu.**



Saskaņā ar jaunāko Eurobarometra standartaptauju valstīs, kuras Eiropas Savienībai pievienojās pirms 20 gadiem, **apmierinātība ar dzīvi ir palielinājusies no 68 % 2004. gadā līdz 89 % 2024. gadā.**

Izaugsme, jaunas darbvietas un labklājība

Pēdējo 20 gadu laikā, neraugoties uz pasaules ekonomikas lejupslīdi, ES ekonomika ir pieaugusi par 27 %. Valstis, kas pievienojās Eiropas Savienībai 2004. gadā, ir piedzīvojušas ievērojamu ekonomikas izaugsmi. Piemēram, Polijas un Maltas ekonomikas apjoms ir pieaudzis vairāk nekā divkārt. Slovērijas ekonomika ir pieaugusi par 80 %. **Visu jaunāko dalībvalstu ekonomikas rādītāji pastāvīgi pietuvinās ES-27 vidējam rādītājam.**

Arī valstis, kas 2004. gada paplašināšanās laikā jau bija dalībvalstis, ir piedzīvojušas izaugsmi un labklājību. Spānijas eksports uz šīm 10 valstīm pēdējo 20 gadu laikā ir divkārtšojies. Kopš tā laika Itālijas preču tirdzniecība ar šīm valstīm ir palielinājusies par 77 %. Ir ievērojami paplašinājušās arī tirdzniecības saiknes starp Lietuvu un Zviedriju. Mazāk nekā divdesmit gadu laikā iekšējā preču plūsma ES ir palielinājusies par vairāk nekā 40 %.

Cilvēki ir pieredzējuši šo izaugsmi savā ikdienā. Laikposmā no 2004. līdz 2023. gadam reālās algas šajās 10 valstīs ir divkārtšojušās. Nabadzības līmenis ir samazinājies uz pusi. **No 26 miljoniem jauno darbvietu, kas ES radušās pēdējo 20 gadu laikā, 10 jaunajās ES dalībvalstīs ir izveidoti 6 miljoni darbvietu.**





10 dalībvalstīs, kuras pievienojās ES 2004. gadā, ir notikusi stabila ekonomikas izaugsme: Igaunijā gada vidējais nacionālā kopienākuma (NKI) pieauguma temps pārsniedza 8 %, savukārt Polijas, Slovākijas, Maltas un Latvijas vidējais pieaugums pārsniedza 7 %.



Vidējais IKP uz vienu iedzīvotāju 10 dalībvalstīs pieauga no 59 % no ES-27 vidējā rādītāja 2004. gadā līdz 81 % 2022. gadā.



Šajās dalībvalstīs **ir ievērojami samazinājies nabadzības un sociālās atstumtības līmenis – no 37 % 2005. gadā līdz 17 % 2020. gadā.** Nabadzības riskam pakļauto bērnu skaits tajā pašā laikposmā samazinājās no 41 % līdz 17 %.



To iedzīvotāju īpatsvars vecumā no 25 līdz 34 gadiem, kuriem ir terciārā izglītība, 10 dalībvalstīs kopš pievienošanās ir palielinājies par gandrīz 20 procentpunktiem.



Septiņas no šīm 10 dalībvalstīm ir ieviesušas eiro. Slovēnija kā pirmā no jaunajām dalībvalstīm ieviesa eiro 2007. gadā, bet Lietuva – 2015. gadā. Tas ir ļāvis lielākam skaitam uzņēmumu un iedzīvotāju pilnībā izmantot vienotā tirgus sniegtās priekšrocības bez valūtas maiņas kursa riskiem.

Eiropas rūpniecības un svarīgu nozaru konkurētspējas palielināšana

Sākot no Polijas elektronikas nozares līdz Vācijas automobiļu ražošanas nozarei, rūpniecība ir augusi, pateicoties apjomradītiem ietaupījumiem, ko piedāvā paplašinātais vienotais tirgus. Eiropas rūpniecība ir ieguvusi lielāku piekļuvi būtiskiem resursiem, piemēram, kritiskām izejvielām. Uzņēmumi tagad var viegli iegūt varu Kiprā, kobaltu Čehijā, retzemju metālus Lietuvā un niķeli Slovākijā.

Jaunu valstu dalība ES ir arī radījusi iespējas pārdot lauksaimniecības pārtikas produktus lielākā tirgū, piedāvājot iedzīvotājiem kvalitatīvu produktu plašāku izvēli. Desmit jaunās dalībvalstis ir bagātinājušas ES lauksaimniecības daudzveidību ar atšķirīgām lauksaimniecības tradīcijām, kultūraugiem, lauksaimniecības dzīvniekiem un augstas kvalitātes produktiem. **Lauksaimnieciskās ražošanas vērtība šajās valstīs pēdējo divdesmit gadu laikā ir trīskāršojusies, pārsniedzot 68 miljardus eiro.**

“Lauksaimnieciskās ražošanas vērtība 10 dalībvalstīs pēdējo divdesmit gadu laikā ir trīskāršojusies, pārsniedzot 68 miljardus eiro.”



© NurPhoto, izmantojot Getty Images

“ Sākot no Polijas elektronikas nozares līdz Vācijas automobiļu ražošanas nozarei, rūpniecība ir augusi, pateicoties apjomradītiem ietaupījumiem, ko piedāvā paplašinātais vienotais tirgus.”



Piekļuve lielākam vienotajam tirgum ir bijusi izdevīga Eiropas rūpniecības nozarēm. Laikposmā no 2004. līdz 2022. gadam Slovākija divkāršoja pamatmetālu ražošanu, savukārt Čehija vairāk nekā divkāršoja papīra izstrādājumu ražošanu.



Pateicoties kopējai lauksaimniecības politikai, ES ir palīdzējusi modernizēt lauksaimniecības un pārtikas rūpniecību 10 dalībvalstīs.



Eiropieši var baudīt kvalitatīvākas pārtikas preces un produktus visā Savienībā. ES aizsargātu cilmes vietas nosaukumu sarakstā ir iekļauti vairāk nekā 280 produkti no minētajām 10 valstīm, no Gozo vīna līdz Slovākijas fermentētajiem kāpostiem.

Investīcijas mūsu Savienībā

Pēdējo 20 gadu laikā ES ir veikusi ievērojamas investīcijas infrastruktūrā (no automaģistrālēm līdz cauruļvadiem, sabiedriskajam transportam, savienojamībai, datu centriem un pārrobežu infrastruktūrai), **lai padarītu Eiropu par labāku vietu, kur dzīvot un strādāt.**

Eiropas transporta savienojumi ir paplašināti un uzlaboti, lai savienotu visas kontinenta daļas. Piemēram, Slovēnijā tagad ir paplašināts elektrificēts vilcienu tīkls, savukārt Ungārijā ES investīcijas ir palīdzējušas izveidot arī metro līnijas. Notiek darbs pie vēl daudziem citiem projektiem – piemēram, *Rail Baltica* savienos Baltijas valstis ar pārējo Eiropu un pilnveidos arī Somijas maršrutu tīklu, ļaujot vieglāk nokļūt citās ES valstīs.

Mūsu integrētais enerģijas tirgus ar savstarpēji savienotiem elektrotīkliem starp Maltu un Itāliju un gāzes savienojumiem starp Dāniju un Poliju, ir palīdzējis mums pārvarēt krīzes, piemēram, kad Krievija samazināja gāzes piegādes. ES valstis ir sadarbojušās, lai panāktu drošāku un ilgtspējīgāku energoapgādi, veicinātu pāreju uz tīru enerģiju un samazinātu mūsu atkarību no Krievijas fosilās degvielas.

*“Rail Baltica savienos
Baltijas valstis ar pārējo
Eiropu.”*



Pateicoties ievērojamām ES investīcijām, visā ES ir pieaudzis ātrdarbīgu platjoslas tīklu pārklājums un uzlabojusies piekļuve internetam. Digitālās jomas līderi, piemēram, Igaunija, palīdz izstrādāt e-pārvaldes pakalpojumus. Visā Eiropā miljoniem cilvēku ir ieguvuši piekļuvi 5G tīklam. Turklāt visi ES pilsoņi nu var izmantot priekšrocības, ko sniedz mobilo sakaru viesabonēšanas maksas atcelšana, un izvairīties no papildu izmaksām par zvaniem vai īsziņām, ceļojot 27 dalībvalstīs. Un ES investīcijas palīdz vēl vairāk uzlabot savienojamību un tīkla noturību, piemēram, izmantojot jauno optisko šķiedru maršrutu, kas savieno Zviedriju un Somiju ar Baltijas valstīm.

Tagad mēs turpinām darbu ar *NextGenerationEU*. **Ar šo vairāk nekā 800 miljardu eiro vērtu instrumentu tiek finansēti simtiem projektu, sākot ar atkrastes vējparkiem un beidzot ar elektrovilcieniem, no visaugstākā līmeņa digitālajiem pakalpojumiem līdz pasaules līmeņa medicīnas centriem, radot kvalitatīvas darbvietas visās 27 dalībvalstīs.**

Tā kā stratēģiskā vide ap mums turpina mainīties, Eiropai ir jāpastiprina aizsardzība, un šajos centienos piedalās visas dalībvalstis: sākot ar aizsardzības pētniecību Igaunijā un beidzot ar gaisa kuģu izstrādi Zviedrijā un munīcijas ražošanu Polijā.



Ar ES kohēzijas politikas finansējuma un Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta atbalstu **ir pārveidots un paplašināts Eiropas transporta tīkls.** Pēdējo divdesmit gadu laikā Polijā, Ungārijā un Slovākijā automaģistrāļu garums ir trīskāršojies. Kopš 2004. gada Lietuvas dzelzceļa tīkls ir paplašināts par 200 kilometriem.



Pēdējo 20 gadu laikā ES ir izdevies uzlabot savas ekonomikas energoefektivitāti.

Kopumā ES ir samazinājusi savas ekonomikas energointensitāti par gandrīz 33 %. Desmit dalībvalstīs ir guvušas vēl labākus rezultātus, samazinot savu ekonomiku energointensitāti par vairāk nekā 40 %.

Panākumi inovācijā un pētniecībā

Pēdējo 20 gadu laikā Eiropas Savienībā ir gūti daudzi sasniegumi pētniecībā un ieviesti radoši jauninājumi, piemēram, **slimību profilakses un vēža ārstēšanas jomā**. Daudzi no tiem ir gūti 10 jaunajās ES valstīs vai tādas sadarbības rezultātā, kas ar ES finansiālo atbalstu īstenota starp pētniekiem no “vecajām” un jaunākām dalībvalstīm.

Ungārijas un Francijas zinātnieki ir pilnveidojuši pētījumus par šo jautājumu un par šo darbu saņēmuši Nobela prēmiju fizikā. No Latvijas līdz Spānijai akadēmisko aprindu pārstāvji ir ciešāk sadarbojušies, lai uzlabotu mūsu zināšanas, piemēram, par genomiem.

“Pēdējo 20 gadu laikā Eiropas Savienībā ir gūti daudzi sasniegumi pētniecībā un ieviesti radoši jauninājumi.”



Čehija, Ungārija, Itālija, Vācija un citas valstis sadarbojas, lai būvētu **pasaulē lielāko un progresīvāko lielaudas lāzera infrastruktūru**.

Solidarizēšanās

Saskaroties ar plūdiem un mežu ugunsgrēkiem, zemestrīcēm un medicīniskām ārkārtas situācijām, 27 dalībvalstis cita citai ir sniegušas būtisku palīdzību katastrofu gadījumā.

Pēdējo 20 gadu laikā visas ES valstis ir sniegušas atbalstu visā kontinentā un ārpus tā, izmantojot ES civilās aizsardzības mehānismu. Lūk, daži piemēri. Piecas dalībvalstis nekavējoties sniedza palīdzību Ungārijai pēc pēkšņiem plūdiem 2010. gadā. Kad Slovēnija saskārās ar postošiem dabas ugunsgrēkiem 2022. gada vasarā, atbalstu sniedza Austrijas ugunsdzēsēji. Pagājušajā gadā neatliekamās palīdzības speciālisti no Slovākijas palīdzēja Grieķijai, kad tā cīnījās ar vēl nepieredzēta mēroga dabas ugunsgrēkiem.



Kopš Krievijas agresijas kara pret Ukrainu pirmās dienas ES dalībvalstis ir sadarbojušās, lai sniegtu atbalstu Ukrainas tautai. Loģistikas centri Polijā un Slovākijā, kā arī Rumānijā ir palīdzējuši sniegt palīdzību, kas saņemta no visas Savienības. ES ir piešķirusi pagaidu aizsardzību vairāk nekā 4,1 miljonam Ukrainas bēgļu, no kuriem gandrīz 1,7 miljonus uzņem dalībvalstis, kas pievienojās 2004. gadā.



ES dalībvalstis ir sadarbojušās, lai mobilizētu ārkārtas palīdzību citām valstīm un cita citai, atbildot uz vairāk nekā 700 palīdzības pieprasījumiem, kas kopš 2004. gada iesniegti, izmantojot ES civilās aizsardzības mehānismu.



RescEU medicīnisko preču krājumi Ungārijā, Polijā, Lietuvā un Slovēnijā, kā arī iepriekš izvietotas ugunsdzēsības lidmašīnas Kiprā un helikopteri Čehijā ir ļāvuši ES ātri sniegt atbalstu visām 27 dalībvalstīm.



Polijā atrodas ES medicīniskās evakuācijas centrs pacientiem no Ukrainas, kuriem nepieciešama steidzama ārstēšana. Līdz šim **vairāk nekā 3200 cilvēku ir pārvietoti, lai viņi varētu saņemt specializētu veselības aprūpi slimnīcās visā Eiropā.**



Kipra ir jūras koridora priekšgalā attiecībā uz **humānās palīdzības sniegšanu palestīniešiem.**



Eiropas lomas stiprināšana pasaulē

Pēdējo 20 gadu laikā Eiropas ietekme pasaules mērogā ir kļuvusi spēcīgāka – tā ir mudinājusi pārējo pasauli stāties pretī klimata pārmaiņām, rīkojusies cīņā pret pandēmiju un veicinājusi demokrātiju.

10 jaunu dalībvalstu pievienošana ir palielinājusi mūsu ekonomisko ietekmi pasaulē.

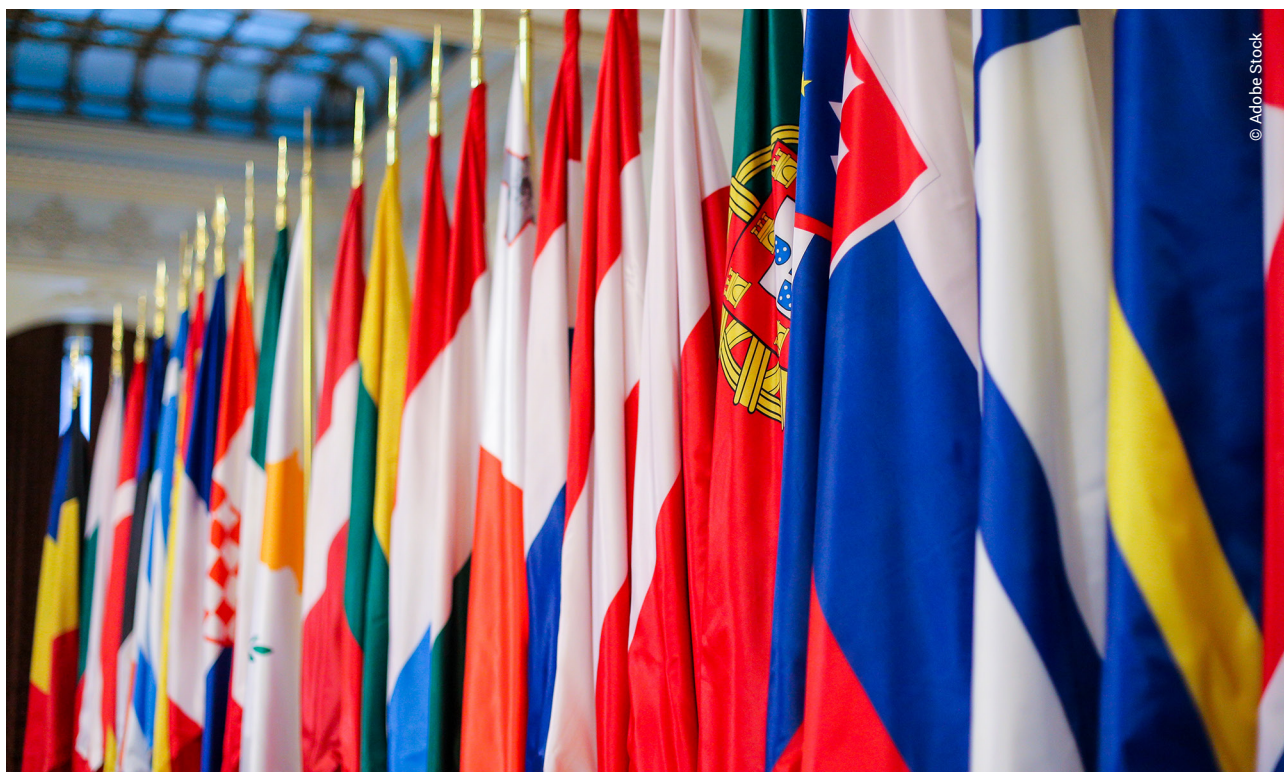
Lielāks vienotais tirgus ir padarījis ES par vēl pievilcīgāku tirdzniecības partneri, ļaujot mums piedāvāt jaunas iespējas ārvalstīs. Kopš 2004. gada mūsu globālā starptautiskā tirdzniecība ir pieaugusi par 3 triljoniem eiro, 2023. gadā sasniedzot 5 triljonus eiro.

Lielāka Savienība ir arī nostiprinājusi Eiropas kā galvenās humānās palīdzības sniedzējas lomu. Eiropas humāno palīdzību

Ukrainā, Gazā un Sudānā sniedz palīdzības darbinieki no visas ES, tostarp Polijas nevalstiskās organizācijas, Čehijas humānās palīdzības partneri un Kipras palīdzības darbinieki.

Paplašināšanās ir veicinājusi labklājību, nostiprinājusi demokrātiju un nodrošinājusi stabilitāti visā Savienībā. **Ar 27 dalībvalstīm ES ir kļuvusi par spēcīgāku ģeopolitisko dalībnieci.**

“Ar 27 dalībvalstīm ES ir kļuvusi par spēcīgāku ģeopolitisko dalībnieci.”





Eiropas Savienības
Publikāciju birojs